

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

22.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
1. CİLT

24-28 MAYIS 2004
KONYA

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI

Yayın No: 3030-1

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Yayın No: 106

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Koray OLŞEN

Dr. Fahriye BAYRAM

Dr. Adil ÖZME

DİZGİ: *Meryem UYANIKER*

ISBN: 975-17-3152-6 (Tk.No)

975-17-3153-4 (1. Cilt)

ISSN: 1017-7663

Not: Bildiriler, sahiplerinden geldiği şekliyle ve geliş sırasına göre yayınlanmıştır. Kitapta yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI DÖSİMM BASİMEVİ
ANKARA-2005**

İÇİNDEKİLER

Turgut H. ZEYREK, Rahmi ASAL İzmit (Nikomedeia) Seka-Fabrikası Buluntuları 2003 Yılı Çalışmaları Ön Raporu	1
Vincenzo RUGGIERI The Archaeological Museum of Antioch of Pisidia (Yalvaç): The Cataloguing Campaign 2003	11
Özdemir KOÇAK Bolvadin, Çay ve Sultandağı Yüzey Araştırmaları 2003	19
Thomas CORSTEN Kibyra 2003	29
M. SEYER Corpus der Denkmäler mit Lykischer Schrift Überlungen Zur Kampagne 2003	35
M. ZIMMERMANN Feldforschungen in Phellos (Lykien) 2003	45
Eugenia BOLOGNESI RECCHI FRANCESCAINI The Monumental Itinerary of the Palatine Harbour of the Boukoleon	53
Ender VARİNLİOĞLU, Pierre DEBORD Hyllarima 2003	63
Cenker ATİLA Bandırma Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Ticarî Amphora	69
Wolfgang BLÜMEL Epigraphische Forschungen in den Museen Milas und Marmaris 2003	81
Ayşe AYDIN Mersin-Silifke, Sömek Köyü Kiliseleri Yüzey Araştırması	85
Nevzat ÇEVİK, Burhan VARKIVANÇ, Şüleyman BULUT, İsa KIZGUT, Engin AKYÜREK, İsabelle PIMOUGUET PEDARROS Bey Dağları Yüzey Araştırmaları 2003: Neapolis-Kelbessos ve Çevreleri	101
Önder BİLGİ, Şevket DÖNMEZ, Emin U. ULUGERGERLİ Samsun İli 2003 Dönemi Yüzey Araştırması	115

Nicholas K. RAUH, LuAnn WANDSNIDER Dağlık Kilikya Yüzey Araştırması Projesi: 2002 ve 2003 Sezonlarının Raporu	125
Ahmet Ali BAYHAN, Fikri SALMAN Adıyaman İli ve İlçelerinde Yüzey Araştırması-2003	139
Ferudun ÖZGÜMÜŞ, Ken DARK İstanbul 2003 Yılı Çalışmaları	153
Halil Hamdi EKİZ Kusura İdollerini	163
Kadir PEKTAŞ, Gülsen BAŞ, B. Nuri KILAVUZ Bitlis Çevresi Yüzey Araştırması	173
Sevinç GÜNEL Aydın ve Muğla İlleri 2003 Yılı Arkeolojik Yüzey Araştırmaları	183
Eugenio RUSSO Introduction to the Study of The Architectural and Decorative Byzantine Sculpture in Turkey	193
Oktay BELLİ 2003 Yılında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Urartu Baraj, Gölet ve Sulama Kanallarının Araştırılması	203
Martin HARTMANN, Michael SPEIDEL, Hamza GÜLLÜCE, Mahmut G. DRAHOR Roman Military Installations at "At Meydanı"/Zeugma, Report 2003	217
Osman AYTEKİN Artvin İli-Çoruh Vadisi'ndeki Tarihî Yollar ve Kültür Varlıkları Yüzey Araştırması, 2003	227
Ali BORAN, Abdülhamit TÜFEKÇİOĞLU, Zekai ERDAL, İrfan YILDIZ Siirt ve Çevresi 2003 Yılı Yüzey Araştırması "Kozluk'taki Mezar Taşları"	241
Anneliese PESCHLOW Die Arbeiten Des Jahres 2003 im Latmos (Beşparmak)	255
Armağan ERKANAL-ÖKTÜ, Kaan İREN Güney Aiolis Yüzey Araştırması 2003	259
Eric M. MOORMANN The Third Campaign of the International Nemrud Dağ Project	271

HIERAPOLİS GÜNEY ROMA HAMAMI'NDA BULUNAN İON BAŞLIKLARI

Bilal SÖĞÜT*

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri, Denizli Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü ve uzmanlarının uygun görmesi ile Hierapolis Arkeoloji Müzesi'nde bulunan M.Ö. 1.-M.S. 1. yüzyıllara ait bezemeli mimari bloklar ile ilgili bir çalışma yaptım. Bu çalışma kapsamında incelediğim, aynı zamanda müze binası olarak da kullanılan Hierapolis Güney Roma Hamamı'nda bulunan İon başlıkları ve yazıtlı bir sütun; aynı yerde bulunmuş eserler olduğu için, ayrı bir başlık altında değerlendirmeyi düşündüm.

Phrygia bölgesi, Lykos Vadisi'ndeki Hierapolis¹ antik kentinde bulunan Güney Roma Hamamı'ndaki ilk çalışmalar, 1992 yılında Salim Yılmaz başkanlığında başlamıştır². Daha sonra bu çalışmalar, 1993-1996 yılları arasında, 4 dönem olarak Celal Şimşek³, 1997-2001 yılları arasında ise 3 dönem olarak Ali Ceylan başkanlığında devam etmiştir⁴. C. Şimşek başkanlığındaki çalışmalar esnasında, 1994 yılında hamamın apodyterium bölümünde, buranın orijinal malzemesi olmayan sütun kaideleri, sütun tamburları, İon başlığı ve parçaları (Resim: 1-3) ve üst yapı elemanları ile yazıtlar bulunmuş ve yayınlanmıştır⁵. 1995 yılında aynı yerde kazılara devam edilmiş, sütun kaideleri, sütun tamburları ve yeni İon başlığı ve parçaları ortaya çıkarılmıştır. C. Şimşek, kazı çalışmalarında bulunduğu İon sütunü ve başlıklarını, bir sütun tamburu üzerinde bulunan yazıt (Resim: 4) ile birlikte yayınlayarak, buradaki sütunlar ve başlıklar ile ilgili değerlendirmeler yapmıştır⁶.

* Yrd. Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Denizli/TÜRKİYE

1 Hellenistik Dönemde kurulmuş olan Hierapolis antik kentinde, Hellenistik Döneme ait bir grup mezarların haricindeki yapılar, Roma İmparatorluk ve Bizans dönemlerine aittir. Bu yapıların büyük bir çoğunluğu kentte 1952 yılından bugüne kazılar yapan İtalyan ekip tarafından açığa çıkarılmıştır. Ancak kent içinde kazı ekibi haricinde; nekropol, güney kapısı ve Roma hamamında müze arkeologları tarafından da önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan Nekropol ve Roma hamamındaki çalışmalar hâlen devam etmektedir. Hierapolis hakkında bkz. W. Ruge, "Hierapolis", *RE* VIII.2, 1913, 1404-1405; K. Bekke-N. Mersich, Phrygien und Pisidien, *TIB* 7, (Denkschr. ÖAW. phil. hist. Kl.211), 1990, 268-272; F. D'Andria, "Hierapolis of Phrygia: its evolution in Hellenistic and Roman times", *Urbanism in Western Asia Minor*, Ed.:D. Parrish, 2001, 97 vd.; F. D'Andria, *Hierapolis of Phrygia* (Pamukkale), 2003.

2 S. Yılmaz, "Denizli, Hierapolis (Pamukkale) Antik Kenti Roma Hamamı Sondaj Kazısı ve Temizlik Çalışmaları", *IV. MKKS*, 1994, 199-217.

3 C. Şimşek, "İkinci Sezon Hierapolis Roma Hamamı (Müze Binası) Kazı Çalışmaları", *V. MKKS*, 1995, 243-263; C. Şimşek, "III. Dönem Hierapolis Roma Hamamı Kazısı", *VI. MKKS*, 1996, 221-242; C. Şimşek, "IV. Dönem Hierapolis Roma Hamamı Kazısı" 2, *VII. MKKS*, 1997, 1-27; C. Şimşek, "V. Dönem Hierapolis Roma Hamamı Kazısı", *VIII. MKKS*, 1998, 461-492.

4 A. Ceylan, "VI. Dönem Hierapolis Roma Hamamı Kazısı", *IX. MKKS*, 1999, 277-290; A. Ceylan, "Hierapolis Roma Hamamı 7. Dönem Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", *10. MKKS*, 2000, 189-200. Bunların haricindeki 2001 yılı çalışmaları yayınlanmamıştır.

5 Şimşek 1995, 224, Res.9-11, 13-14.

6 Şimşek 1997, 3-4, 7, Pl.3, Res.7-8, 10-12.

Hamam kazısında bulunan İon başlıklarında yapılan incelemeler sonucunda⁷; burada bulunan sütun ve başlıkların en azından iki farklı yapıya ait olabileceği anlaşılmış ve yazıtın hangi sütuna ait olabileceği ile ilgili değerlendirmeler yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun dışında burada bulunan yazıta göre sütun başlıklarının bir grubu kesin olarak tarihlenebilmektedir. Bunun içindir ki, bu değerlendirme çok önemlidir. Çünkü bu sayede hem Hierapolis kenti, hem de bölge için önemli olan İon başlığı ve bezeme grubu, yazıt ile kesin olarak tarihlenmiş olacaktır.

Hamamın içinde apodyterium bölümünde, doğu ve batı yönlerde bulunan 5'lerden 10 sütun dizisi, güneyden kuzeye doğru; doğudakiler D1, D2, D3, D4, D5; batıdakiler de B1, B2, B3, B4, B5 şeklinde numaralandırılmıştır.

Sütun Kaideleri ve Sütunlar

Attik-İon tipi kaidelerin üzerine yerleştirilmiş olan sütunlar İonik yivli ve tamamı mermerdir. Attik-İon tipi kaideler Anadolu'da Hellenistik ve Roma Döneminde, mermer ve kireçtaşı malzemelerden yapılmış ve yaygın olarak kullanılmıştır. Ancak buradaki İonik yivli sütunlar için aynı yaygın kullanımın olduğu söylenemez. Çünkü bu sütunlarda *arrisler* tam belirtilmiş olmasına rağmen, sütunların alt bölümünde *fluthesler* dolu bırakılırken, üst bölümü tamamen oyulmuştur. Korinth düzeninde, Hellenistik Dönemde, sütunların alt ve üst bölümlerinin farklı şekilde yivlendirilmesinin en iyi bilinen örneği, Kilikia bölgesinde Olba Zeus Tapınağı'ndadır. Ancak bu tapınaktaki sütunların alt bölümünün işlenişi Roma İmparatorluk Dönemi örneklerinden farklıdır⁸. Benzer şekilde sütun tamburları Hadrian Dönemine tarihlenen Aphrodisias Hamamı'nda görülmektedir. Bu tip sütunlar Kilikia bölgesinde M.S. 2. yüzyıldan itibaren daha yaygın olarak görülmeye başlamıştır. M.S. 2. yüzyıl sonu-M.S. 3. yüzyıl başına tarihlendirilen, Diokaisaria'daki sütunlu cadde ve Korykos 2 No.lu Tapınak'taki benzer sütunlar bunlardan bazılarıdır⁹.

Buradaki 10 sütun üzerinde de *tabula ansata* vardır. Ancak sadece B3 numaralı sütunun ikinci tamburu üzerindeki *tabula ansata* içinde 8 satır Grekçe yazıt bulunmaktadır (Resim: 4). Yazıtın Türkçesi aşağıdaki gibidir.

*“Vatansever ve dindar (olan), kentin saf (öz) çocuğu
Pollis oğlu Hikesios Kokos, bu sütunu İmparator
Tiberius Caesar Augustus'a ve halka (adadı)¹⁰.”*

Yazıta göre, bu sütun ve sütuna ait başlıklar Tiberius Dönemine ait olmalıdır. Ancak hamam içinde bulunan sütun kaidesi, sütun tamburları ve *tabula ansata* ölçülerine göre iki farklı sütunun varlığı anlaşılmaktadır. Yazıtın hangi sütuna ait olduğu ise; kaide, tambur ve başlıkların ölçümü sayesinde kesinleşmektedir. Ölçümlere göre İonik sütunlardan birisi; hamam içinde bulunan kaide, tamburlar ve İon başlıkları ile tamamlanabilmektedir (Resim: 10b). Yazıtlı tambur bu sütuna uygun değildir. Yukarıdaki sütun-

7 Roma hamamı kazısında bulunan İon başlıklarını çalışmaya izin veren, müze müdürlüğüne, arkeologlar S. Yılmaz ve A. Ceylan'a, bu başlıkların bulunduğu dönemde kazı başkanlığı yapan ve büyük bir titizlikle bu başlıkları bulan, bunlar ile ilgili ilk yayını yapan ve benim çalışmamı uygun gören C. Şimşek'e çok teşekkür ederim.

8 Zeus Olbios Tapınağı'nın sütunlarında; İonik *arrisler* sütunun tamamında iki çizgi ile belirtilmiş olmasına rağmen, oluklar sütunun alt bölümünde tam Dorik şekilde düz, üst bölümünde ise tam İonik şekilde iç bükey oyulmuştur. Bu şekli ile Zeus Tapınağı'nın sütunları tektir. Bu tapınağın sütunları ve Hellenistik Dönemdeki farklı sütun yivlerinin düzenlenmesi ile ilgili görüşler için bkz. C. Williams, "The Corinthian Temple of Zeus Olbios at Uzuncaburç: A Reconsideration of the Date", *AJA* 78, 1974, 407.

9 B. Söğüt, Kilikya Bölgesi'ndeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1998, 102. Korykos 2 No.lu Tapınak'ın plinthesiz Attik-İon (Attik Tipi) sütun kaideleri üzerindeki sütunların alt bölümünün 2.50 metrelik kısmının olukları dolu, üst bölümünün ise tam İonik yivli oldukları tespit edilmiştir. Bkz. Söğüt 1998, 100.

10 Kokos, kente yapmış olduğu faydalı işlerden dolayı "kentin öz çocuğu" unvanını kazanmıştır. Bu, pek çok kentte sıklıkla karşılaşılan bir durumdur, Kokos için burada kullanılan bu sıfat, devlet adına dürüst ve namuslu olarak çalışan bir kişiyi ya da bir yargıcı işaret etmektedir. Pollis oğlu Kokos ismi aynı zamanda Augustus Dönemi sikkelerinden de bilinmektedir. Bu isim ile ilgili olarak bkz. B.V. Head, *Catalogue of the Grek Coins of Phrygia* (1906), 1xvi. Yazıtın çevirisi ve yazıt ile ilgili değerlendirmeler Öğr. Gör. E. Akıncı tarafından yapılmıştır. Yardımları için E. Akıncı'ya çok teşekkür ederim.

na göre daha büyük olan yazıtlı İonik sütunun kaide, alt ve ara tamburları hamam içindedir. Ancak bu sütuna uyan üst tambur ve başlık daha önce Apollon Kutsal Alanı içinde bulunup müze bahçesine getirilen mimarî elemanlardır¹¹ (Resim: 5). Diğerlerine göre daha büyük olan kaide, tamburlar ve başlık birleştirildiğinde yazıtlı tambura uyan ikinci bir sütun oluşmaktadır (Resim: 10a). Bu uyum, yazıtlı sütuna ait İonik malzemelerin, Apollon Kutsal Alanı'ndan getirilmiş olabileceğini düşündürmektedir¹². Ya da bir yapının malzemelerinin bir bölümü Apollon Kutsal Alanı'na, bir bölümü de Roma hamamına götürülmüş olabilir. Bunlar gelecekte yapılacak olan kazılar sonucunda kesinleşecektir.

İon Başlıkları

Müze bahçesinde iki farklı başlık bulunmaktadır. Bunlar Apollon Kutsal Alanı'ndan getirilenler (Ib1 ve Ib2)¹³ ve Roma hamamı kazısında bulunmuş olan örneklerdir. Roma Hamamı'nda devşirme malzeme olarak kullanılmış olan toplam 17 adet İon başlığı ve parçaları tespit edilmiştir¹⁴ (Resim: 1-3). Bunlardan birisi tam, diğer ikisi de tama yakın olarak ele geçirilmiştir, geriye kalanlar ise parçalar halindedir. Bazı parçalar birleştirildiğinde tam bir başlık olabilecek durumdadır. Var olan başlık ve başlık parçaları İon başlıklarının ölçüleri ve üzerindeki süslemelerin özelliklerini görmek için yeterlidir.

C. Şimşek, Roma Hamamı kazısında bulunduğu başlıkları, İtalyan Kazı heyetinin Apollon Kutsal Alanı içinde bulunduğu başlıklar (Ib1 ve Ib2) ile karşılaştırarak¹⁵, bunların Apollon Tapınağı'ndan getirildiğini ve Tiberius Dönemine ait olduklarını belirtmiştir¹⁶. D. B. Ferrero ise Apollon Kutsal Alanı içinde bulunan başlıkların Flaviuslar Dönemi imarına ait olduğunu söylemiştir¹⁷ (Resim: 5). Müze bahçesindeki Apollon Kutsal Alanı'ndan getirilen ve Roma hamamı içinde bulunan başlıklar üzerinde yaptığımız incelemelere göre, bunların hem ölçü hem de bezeme olarak iki farklı yapıya ait olabileceği anlaşılmaktadır. mimarî elemanlar arasındaki uyum ve üzerindeki bezemelere göre, başlıkların önerilenlerden farklı bir döneme ait oldukları görülmektedir.

Başlıklar Üzerindeki Bezemeler

Hamamda bulunan başlıklar (Ib3¹⁸, Ib4, Ib5) ve müze bahçesinde sergilenen ve Apollon Kutsal Alanı içinde bulunmuş olan başlıklara (Ib1 ve Ib2) göre daha erken özellikler içermektedir ve hamam başlıklarında Augustus Dönemi etkileri açık bir şekilde görülmektedir. Benzer düzenlemeler, başlıklar arasında dönem farkının fazla olmadığını ve ayrıca ikisi arasında bir etkileşimin de olduğunu göstermektedir.

Ib3, Ib4 ve Ib5 numaralı başlıklardaki akantusların dolgun yuvarlak yüzeyli damarları ve damla şeklindeki gözlerin (Resim: 6-8) benzer örnekleri; Augustus Dönemine tarihlenen Hierapolis'teki çeşme anıtına ait arşitrav-friz bezemesi¹⁹ ile Efes Ago-

11 Hierapolis içinden gelmiş olan ve müze bahçesinde sergilenmekte olan mimarî elemanları çalışmamı uygun gören D. B. Ferrero ve F. D'Andria'ya teşekkür ederim.

12 Bu, C. Şimşek tarafından da söylenmiştir. Bkz. Şimşek 1997, 4.

13 D. B. Ferrero bu başlıkları Flaviuslar Dönemine tarihlendirmiştir. Bkz. D. D. B. Ferrero, "Architettura di eta'Flavia A Hierapolis di Phrigia", *Anadolu (Anatolia)* 23, 1997, 241-243, Fig.7-8. F. D'Andria bu başlıkların kentteki erken bir yapı olan Apollon Tapınağı'nın başlıkları olduğunu söylemektedir. Bkz. D'Andria 2003, 136, Fig.120.

14 Müze bahçesinde bulunan ve Apollon Kutsal Alanı'ndan getirilmiş olan başlıklar Ib1 ve Ib2, hamam içindikiler ise; D5 numaralı sütun üzerinde bulunan başlık Ib3, B3 numaralı sütun üzerinde duran Ib4 ve hamam içinde yerde duran kırılmış fakat parçaları tam olan başlık Ib5 olarak numaralandırılmıştır.

15 Ferrero 1997, 242-243, Fig.7-8.

16 Şimşek 1996, 224, Res.13-14; Şimşek 1997, 4, Res.8-10.

17 Ferrero 1997, 241-243, Fig.7-8; D.D.B. Ferrero, "Architettura e Decorazione di eta'Flavia A Hierapolis di Phrigia", *Hierapolis Scavi e Ricerche* IV, 2002, 20-21, Fig.32-34.

18 Şimşek 1997, Çiz.3, Res.8.

19 Söğüt, B., "Phrygia Hierapolis'inde Yeni Bir Çeşme Anıtı", *Archivum Anatolicum* 5, 2002, 193 vd.

ra Bazilikası²⁰, Efes Agora Batı Kapısı²¹ ve Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı²² İon başlıklarında görülmektedir. Augustus Dönemine tarihlenen Efes, Denizli ve Truva Müzesi'ndeki başlıklarda yastık kısmı aynı şekilde akantus yaprakları ile bezenmiştir²³. Aphrodisias Aphrodite Tapınağı başlıklarının bir grubunu da, aynı dönem içerisinde değerlendirmek mümkündür²⁴.

Hamam içinde bulunan İon başlığının volütleri arasında yer alan yumurta dizisindeki, yumurta, kabuk ve okların işleniş bakımından yakın bir örnek, Efes Tiyatrosu'nun kuzeyindeki Augustus Dönemine ait İon başlığıdır²⁵. Böylece hamamda bulunan örneklerin açık bir şekilde, kutsal alanda bulunan başlıklardan daha erken ve Augustus Döneminden oldukları anlaşılmaktadır.

Başlıklar üzerindeki bezemelere göre Tiberius Dönemine ait olan yazıt, hamam içinde bulunan başlıklara ait olmamalıdır. Çünkü Ib1 ve Ib2 numaralı başlıkların abakuslarındaki *lesbos kymation*larının ve yastık kısmı üzerindeki bezemelerin (Resim: 9) aynısı Aphrodisias Tiberius Portiği İon başlıkları üzerinde de görülmektedir²⁶.

Kutsal alan içinde bulunan başlıklar bulunduğu yere ait ise, hamamda bulunan sütunlar oradan getirilmiş olabilir. Bu sütunlar, zehirli gazın çıktığı yer olan plutoniumun üzerindeki; eskiden Apollon Tapınağı şimdilerde kehânet yapısı²⁷ olduğu anlaşılan yapının haricinde bir yapıya ait olmalıdır. Kehânet yapısının kalıntıları arasında bulunan başlık ve korniş blokları ile aynı yapının naos duvarındaki bezemeli devşirme orthostat bloklarına göre, burada M.S. 1. yüzyıl içerisinde birden fazla imarın varlığı kesindir²⁸. Bezemeli mimarî bloklara göre, buradaki yapının her dönemde Korinth düzeninde inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bu kadar sık aralıklarla tekrar yapılmasının sebebi ise depremler olmalıdır.

Sonuç olarak; Güney Roma Hamamı'nda bulunan İonik malzemeler iki farklı yapıya aittir (Resim: 10). Hamamda bulunan ve diğerlerine göre daha büyük olan sütunun üst tamburu ve İon başlığı Apollon Kutsal Alanı'nda bulunmuştur. Her iki sütunun yivlendirmeleri aynı şekilde; *arris*ler tam belirtilmiş, *fluthes*lerin alt bölümü dolu, üst bölümü tam oyulmuştur. Sütunlar toplam 4 tamburdan oluşmaktadır. Kaide genişliği ve sütun yüksekliği oranı Aphrodisias, Magnesia ve Ephesos'taki Erken İmparatorluk Dönemi yapıları ile uyumludur. Hamamda bulunan İon başlıkları ve buna uyan sütun Augustus Dönemindedir (Resim: 10a). Hamam içinde bulunan İonik malzemelerin bir bölümü Apollon Kutsal Alanı içinden getirilmiştir. Apollon Kutsal Alanı içinde bulunan İon başlıkları ve sütun üst tamburu, hamam içinde bulunan Tiberius Dönemine ait yazıtlı sütun kaidesi ve tamburu ile uyumludur (Resim: 10b). Bu ikinci sütun Augustus Dönemi yapısına göre daha büyük olup Tiberius Döneminden İonik bir yapıya ait olmalıdır.

20 W. Alzinger, *Augusteische Architektur in Ephesos. Sonderschriften. Herausgeben vom Osterreichischen Archäologischen Institut in Wien*, Band16, 1974, 79, Res.103; W. Alzinger, "Grabungen in Ephesos von 1960 bzw.1970: Das Regierungsviertel", *OJh* 50,1975, Beib., 259-260; F. Rumscheid, *Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik des Hellenismus I-II*, 1994, II:17-18, no:44.

21 Bu başlıklar Erken Augustus Dönemine tarihlenmektedir. Tarihlendirme ve karşılaştırma için bkz. Alzinger 1974, 72-73; Res.73-75; J. Ganzert, "Zur Entwicklung Lesbischer Kymationformen", *Jdl* 98, 1983, 180-181, Res.124; Rumscheid 1994, II: 17, Lev.39.5, no:43.

22 Ahmet A. Tırpan, *Stratonikeia Augustus-İmparatorlar Tapınağı*, 1998, 25-28, Res.74-76.

23 Bkz. O. Bingöl, *Das İonische Normalkapitell in Hellenistischer und Römischer Zeit in Kleinasien*, 1980, 179, 191, 239, Lev.29, 33, no:86, 124, 305.

24 Bu tapınağın da Augustus Döneminde inşa edildiği fakat büyük bir yapı olduğu için inşaatının uzun sürdüğü düşünülmektedir. Tapınak ve başlıkları hakkında bkz. J. Reynolds, "Inscriptions and the Buildings of the Temple of Aphrodite", Ed.:C. Roueche-K.T. Erim, *Aphrodisias Papers* 1. Recent Work on Architecture and Sculpture, *JRA* Suppl. Series 1, 1990, 37-40; Rumscheid 1994, I:7-8, II:5-6, Lev.9.1-2, no:16.

25 Alzinger 1974, 74-75, Res.79; L. Vandeput, *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor. Sagalassos: A Case Study*, 1997, Lev.83.1.

26 M. Waelkens, "Notes d'architecture sur l'agora et le portique de Tibère à Aphrodisias de Carie", *Aphrodisias de Carie. Colloque du Centre de recherches archéologiques de l'Universite de Lille III*, 1987, 123 vd.

27 D'Andria 2003, 228-231.

28 Bezemeli blokların çalışma izninin alınmasından sonra, İtalyan heyet tarafından 2002 ve 2003 yılında, bu yapıda kazı ve temizlik çalışmaları yapıldığı için mimarî süslemeler ile ilgili değerlendirmeler metinden çıkarılmıştır.

Resim 1: Güney Roma Hamamı'nın apodyterium bölümü

Resim 2: Doğu yönde bulunan kaide, sütun ve başlıklar

Resim 3: Kazıda bulunan İon başlığı parçaları

Resim 4: Tiberius Dönemine ait kitabe

Resim 5: Müze bahçesindeki İon başlıkları ve sütun üst tamburu

Resim 6: D5 üzerindeki İon başlığı yastık ve *baltheus* kısmı

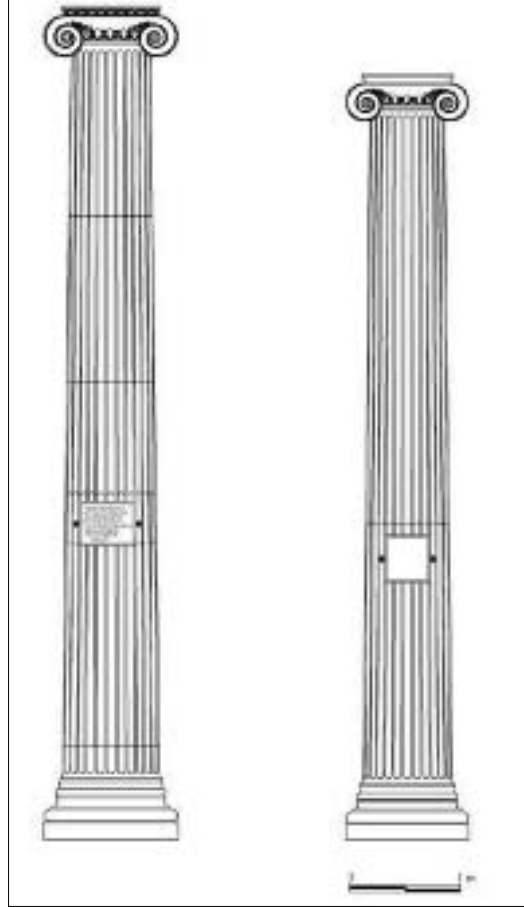
Resim 7: D5 üzerindeki İon başlık detayı

Resim 8: Hamam kazısında bulunan İon başlık parçasının detayı

Resim 9: Müze bahçesindeki
lon başlığın detayı

Resim 10: Hamamda ve müze bahçesinde
bulunan mimari elemanlara göre
önerilen sütunlar

a-Tiberius Dönemi

b-Augustus Dönemi